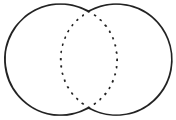

Հայաստանի Հանրապետություն

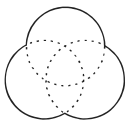
Ընդհանուր ակնարկ

Թափանցիկություն:

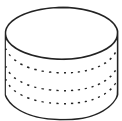
60 /100

(Open Budget Index score)

Հանրային մասնակցություն:

11 /100

Բյուրեղի վերահսկողություն:

59 /100

Հետազոտության մասին

Կառավարության կողմից բյուջեի մասով կայացվող որոշումները՝ ինչ հարկեր գանձել, ինչ ծառայություններ մատուցել և որքան պարտք վերցնել, կարևոր հետևանքներ ունեն հասարակության բոլոր անդամների համար: Երբ կառավարությունները հանրությանը տրամադրում են տեղեկատվություն և իմաստալից ուղիներ՝ վերը նշված որոշումներում ներգրավվելու համար, մենք կարողանում ենք ավելի արդյունավետորեն ապահովել, որ հանրային միջոցների ծախսվեն հանրային շահերի համար:

Բաց բյուջեի հետազոտությունը (ԲԲՀ) աշխարհի միակ անկախ, համեմատական և փաստահեն հետազոտական գործիքն է, որտեղ կիրառվում են միջազգայնորեն ընդունված չափանիշներ գնահատելու համար պետական բյուջեի մասին տեղեկատվության հանրային հասանելիությունը, հանրության համար պետական բյուջեին առնչվող բյուջետային գործընթացին մասնակցելու՝ օրենքով սահմանված հնարավորությունները, և բյուջետային վերահսկողության ինստիտուտների, այն է, օրենսդիր և ազգային հաշվեքննիչ մարմինների, դերը:

Հետազոտությունն օգնում է տեղական քաղաքացիական հասարակությանը գնահատել և կառավարության հետ քննարկել հանրային միջոցների հաշվետվությունները և այդ միջոցների օգտագործման հարցերը: ԲԲՀ-ի այս 9-րդ հրատարակությունն ընդգրկում է 125 երկիր:

Լրացուցիչ տեղեկությունների, ներառյալ՝ ամբողջական ԲԲՀ մեթոդաբանության, 2023 թվականի գլոբալ և տարածաշրջանային հաշվետվությունների, բոլոր հետազոտված երկրների արդյունքների և տվյալների հետազոտման համար տե՛ս

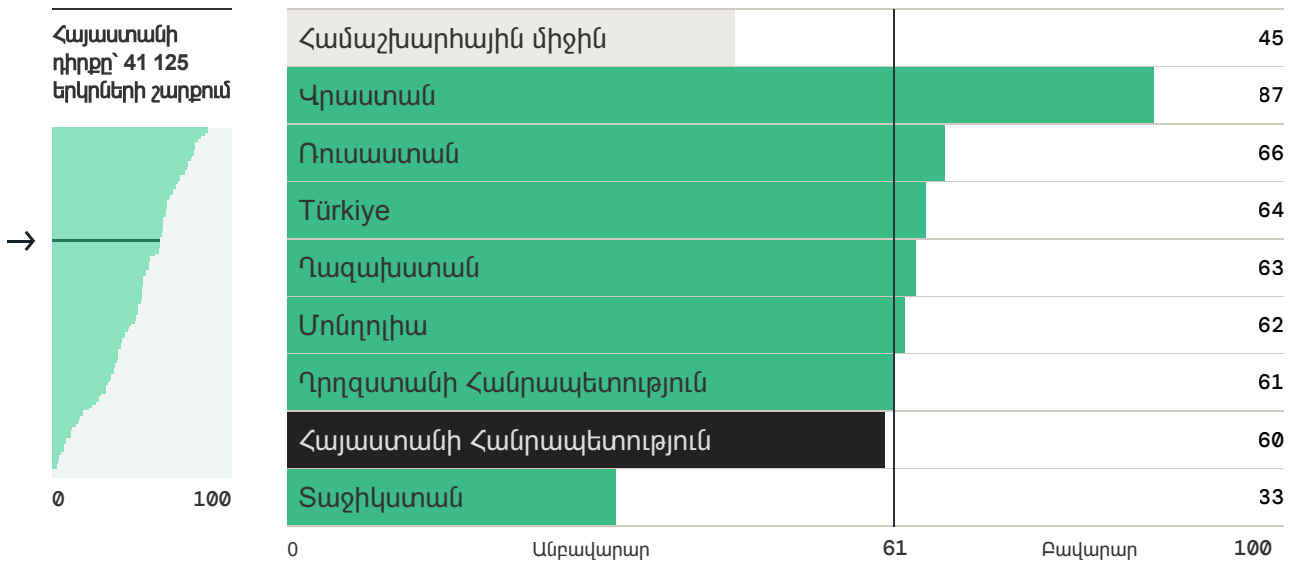
www.internationalbudget.org/open-budget-survey

Բյուջեի Թափանցիկություն

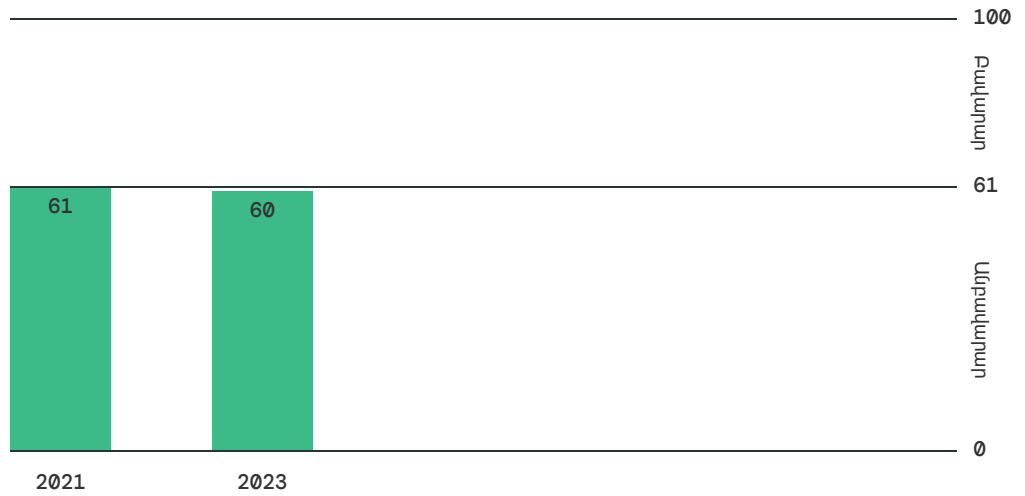
ԲԲՀ-ի այս մասը չափում է այն տեղեկատվության հանրային հասանելիությունը, որը վերաբերում է կառավարության կողմից հանրային ռեսուրսների հավաքագրմանն ու ծախսմանը: Այն գնահատում է ութ հիմնական բյուջետային փաստաթղթերի **առջանց հասանելիությունը, արդիականությունը (ժամանակին հրապարակումը) և համապարփակությունը**՝ օգտագործելով 109 հավասար վիճակագրական քաշ ունեցող ցուցիչներ, և գնահատում է յուրաքանչյուր երկիրը 0-ից 100 սանդղակով: **Թափանցիկության 61 կամ ավելի գնահատականը ցույց է տալիս, որ երկիրը, ամենայն հավանականությամբ, բավականաչափ նյութ է հրապարակում՝ աջակցելու բյուջեի մասին տեղեկացված հանրային բանավեճին:**

Հայաստանի թափանցիկության միավորը **60** է (100 միավորից):

Բյուջեի թափանցիկությունը Հայաստանում՝ համեմատած այլ երկրների հետ

Ինչպե՞ս է փոխվել ժամանակի ընթացքում Հայաստանի բյուջեի թափանցիկության հանաթիվը

Բյուջետային փաստաթղթերի հանրային հասանելիությունը Հայաստանում

KEY

- Մատչելի է հանրությանը
- Հրապարակվում է ուշ կամ չի հրապարակվում կամ էլ պատրաստվում է միայն ներքին օգտագործման համար
- ⊘ Չի պատրաստվում

Փաստաթուղթ	2021	2023
Նախաբյուջետային ուղերձ	●	●
Գործադիրի բյուջետային առաջարկ (պետական բյուջեի նախագիծ)	●	●
Հաստատված բյուջե	●	●
Քաղաքացու բյուջե	●	●
Եռամսյակային կատարման հաշվետվություններ	●	●
Կիսամյակային հաշվետվություն	⊘	⊘
Պետական բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվություն	●	●
Պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ Հաշվեքննիչ պալատի եզրակացություն	●	●

Որքանո՞վ է համապարփակ բյուջետային առանցքային փաստաթղթերի բովանդակությունը, որոնք Հայաստանում հասանելի են հանրությանը:

← SCROLL →

KEY

- 61-100 / 100
- 41-60 / 100
- 1-40 / 100

Հիմնական բյուջետային փաստաթուղթ	Փաստաթղթի նպատակը և բովանդակությունը	Գնահատման բյուջետային տարին	Փաստաթղթի բովանդակության գնահատակ
Նախաբյուջետային ուղերձ (Հայաստանի դեպքում բովանդակությամբ համապատասխանում է Միջնաժամկետ ծախսային ծրագրին)	Ներկայացնում է հարկաբյուջետային քաղաքականության ընդհանուր պարամետրերը նախքան բյուջեի նախագծի ներկայացումը, ընդհանուր գծերով տալիս է կառավարության տնտեսական կանխատեսումները, ակնկալվող եկամուտները, ծախսերը և պարտքը	2023	100
Գործադիր բյուջետային առաջարկ (պետական բյուջեի նախագիծ)	Գործադիր կողմից ներկայացվում է օրենսդիր մարմնին հաստատման, մանրամասնում է եկամուտների աղբյուրները, հատկացումները նախարարություններին, առաջարկվող քաղաքականության փոփոխությունները, և երկրի ֆինանսական վիճակը հասկանալու համար կարևոր այլ տեղեկություններ	2023	57
Հաստատված բյուջե	Օրենսդիր մարմնի կողմից հաստատված բյուջեն	2023	89
Քաղաքացու բյուջե	Պետական բյուջեի նախագծի կամ Հաստատված բյուջեի ավելի պարզ և պակաս տեխնիկական տարբերակը, որը նախատեսված է հանրությանը պետական բյուջեի վերաբերյալ հիմնական տեղեկությունները փոխանցելու համար	2022	33
Եռամսյակային կատարման հաշվետվություններ	Ներառում է տեղեկատվություն տարբեր ժամանակահատվածների ընթացքում փաստացի հավաքագրված եկամուտների, փաստացի կատարված ծախսերի և առաջացած պարտքերի վերաբերյալ: Հրապարակվում է եռամսյակային կամ ամսական պարբերականությամբ	2022	85
Կիսամյակային հաշվետվություն	Բյուջետային տարվա կեսին բյուջեի կատարման համապարփակ գնահատում. ներառում է տնտեսական կանխատեսումների գնահատում և	2022	Not Produced

Հիմնական բյուջետային փաստաթուղթ	Փաստաթղթի նպատակը և բովանդակությունը	Գնահատման բյուջետային տարին	Փաստաթղթի բովանդակու գնահատակ
	բյուջետային վերջնական արդյունքների թարմացված կանխատեսում.		
Պետական բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվություն	Նկարագրում է կառավարության ֆինանսական վիճակը բյուջետային տարվա վերջում, և տեսականորեն, գնահատում է քաղաքական նպատակներին հասնելու հարցում ձեռք բերված առաջընթացը	2021	74
Պետական բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվության վերաբերյալ Հաշվեքննիչ պալատի եզրակացություն	Մշակվում է բարձրագույն հաշվեքննիչ հաստատության կողմից. փաստաթղթում քննվում է կառավարության տարեվերջյան հաշիվների հավաստիությունը և ամբողջականությունը	2021	57

ԲԲՀ 2023-ին Հայաստանի թափանցիկության համաթվի արժեքը հավասար է 60-ի, որը մոտ է նրա ԲԲՀ 2021-ի արժեքին:

Ի՞նչ է փոխվել ԲԲՀ 2023-ում:

Հայաստանն ընդլայնել է բյուջետային տեղեկատվության հասանելիությունը.

- Ժամանակին հրապարակելով Քաղաքացու բյուջեն:

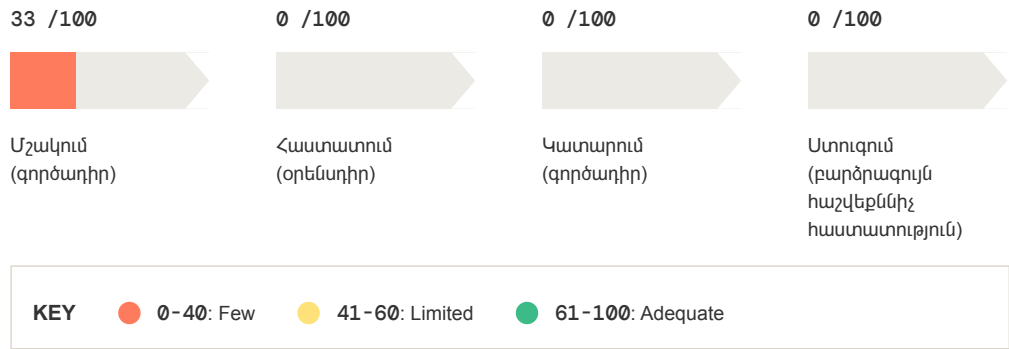
Առաջարկություններ

Բյուջեի թափանցիկությունը բարելավելու համար Հայաստանը պետք է առաջնահերթություն տա հետևյալ գործողություններին

- Պատրաստել և ժամանակին առցանց հրապարակել կիսամյակային հաշվետվությունը.
- Պետական բյուջեի նախագծում ներառել ավելի մանրամասն տեղեկատվություն պետության ֆինանսական վիճակի, կատարողականի և քաղաքականությունների վերաբերյալ:
- Պետական բյուջեի նախագծում ներառել եկամուտներն ըստ նրանց տեսակների՝ ելնելով ոչ թե օրենքի պահանջներից, այլ ըստ GFS դասակարգման:

- Բարելավել քաղաքացու բյուջեում բերված տեղեկատվության համապարփակությունը՝ հրապարակելով կոնտակտային տեղեկատվություն քաղաքացիների կողմից առաջարկություններ ներկայացնելու համար և ստեղծել ֆորմալ մեխանիզմ՝ վեր հանելու համար հանրության սպասելիքները քաղաքացու բյուջեում եղած տեղեկատվության առնչությամբ:

Բյուջետային գործընթացին հանրության մասնակցության հնարավորությունների ծավալը

Առաջարկություններ

Հայաստան ֆինանսների նախարարությունը ստեղծել է բյուջեի մշակման փուլում հանրային խորհրդակցության մեխանիզմ, սակայն բյուջետային գործընթացում հանրային մասնակցության հետագա ընդլայնման նպատակով պետք է տրվի առաջնահերթություն հետևյալ գործողություններին.

- Փորձարկել բյուջեի կատարման մոնիտորինգի մեխանիզմներ:
- Ընդլայնել բյուջեի մշակման փուլում մասնակցային մեխանիզմները՝ ընդգրկելու համար նրանում մասնակցել ցանկացող քաղաքացիական հասարակության ցանկացած կազմակերպություն կամ հանրության ներկայացուցիչ:
- Մասնակցային գործընթացներում ուղղակիորեն կամ նրանց շահերը ներկայացնող քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների միջոցով ներգրավել հասարակության խոցելի կամ թերի ներկայացված խմբերին:
- Պետական բյուջեի նախագիծը Իրավական ակտերի նախագծերի e-draft հարթակում ներբեռնել այն Ազգային ժողով ուղարկելուց առնվազն 3-4 շաբաթ առաջ: Այս մոտեցումը թույլ կտա ապահովել հարթակի ավելի իմաստալից օգտագործում և կտա ավելի մեծ հնարավորություններ հանրության առաջարկությունները հավաքագրելու և դրանք արդյունավետ կերպով ինտեգրելու համար:
- Ամփոփաթերթում պարտադիր կերպով ներկայացնել քաղաքացիների և քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններից ստացված յուրաքանչյուր առաջարկության վերաբերյալ նախագծի հեղինակ ֆինանսների նախարարության եզրակացությունը և, առաջարկությունն ընդունելու դեպքում, կատարված փոփոխությունը:

Հայաստանի օրենսդիր մարմնի, Ազգային ժողովի, համար առաջնահերթ պետք է լինեն հետևյալ գործողությունները .

- Թույլ տալ, որպեսզի հանրության կամ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների ներկայացուցիչները ներկա գտնվեն ԱԺ մշտական հանձնաժողովներում բյուջեի նախագծի քննարկումներին և ներկայացնեն իրենց առաջարկները և կարծիքները:
- Թույլ տալ, որպեսզի հանրության կամ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների ներկայացուցիչները ներկա գտնվեն պետական բյուջեի կատարման հաշվետվության վերաբերյալ Հաշվեքննիչ պալատի եզրակացության քննարկումներին և ներկայացնեն իրենց առաջարկները և կարծիքները:
- Թույլ տալ, որպեսզի հանրության կամ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների ներկայացուցիչները ներկա գտնվեն պետական բյուջեի կատարման հաշվետվության քննարկումներին և ներկայացնեն իրենց առաջարկները և կարծիքները:

Հայաստանի բարձրագույն հաշվեքննիչ մարմնի, Հաշվեքննիչ պալատի համար առաջնահերթ պետք է լինեն հետևյալ գործողությունները .

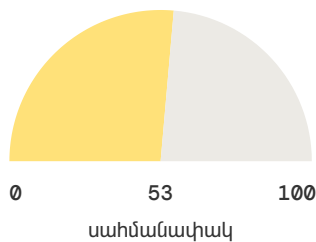
- Հանրության համար մշակել պաշտոնական մեխանիզմներ՝ օժանդակելու իր հաշվեքննության տարեկան ծրագրի և եզրակացությունների մշակմանը.

Բյուջեի վերահսկողություն

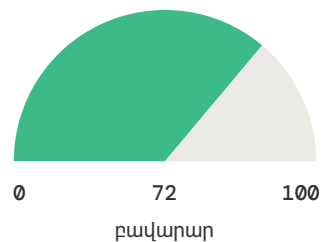
ԲԲՀ-ն ուսումնասիրում է նաև օրենսդիր մարմինների և բարձրագույն հաշվեքննիչ հաստատությունների դերը բյուջետային գործընթացում և նրանց կողմից այդ գործընթացի նկատմամբ վերահսկողության աստիճանը: Յուրաքանչյուր երկիր գնահատվում է 0-ից 100 սանդղակով՝ հիմնված 18 հավասար վիճակագրական կշիռ ունեցող ցուցանիշների վրա: Բացի այդ, հետազոտությունը լրացուցիչ տեղեկություններ է հավաքում անկախ ֆիսկալ հաստատությունների վերաբերյալ (տե՛ս Ներդիրը):

Հայաստանի օրենսդիր մարմինը և բարձրագույն հաշվեքննիչ հաստատությունը միասին ապահովում են բյուջետային գործընթացի նկատմամբ սահմանափակ վերահսկողություն՝ ստանալով վերահսկողության համաթվի **59** բաղադրյալ միավոր (100-ից): Առանձին վերցրած՝ յուրաքանչյուր հաստատության վերահսկողության աստիճանը ներկայացված է ստորև.

Օրենսդրական վերահսկողություն

Հաշվեքննիչ վերահսկողություն

KEY ● 0-40: Few ● 41-60: Limited ● 61-100: Adequate

Առաջարկություններ

ՀՀ Ազգային ժողովը ապահովում է պատշաճ վերահսկողություն բյուջեի ցիկլի պլանավորման փուլում և թույլ վերահսկողություն՝ կատարման փուլում: Վերահսկողությունը բարելավելու համար՝ պետք է առաջնահերթ լինեն հետևյալ գործողությունները.

- Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովները պետական բյուջեի նախագիծը, եռամսյակային հաշվետվությունները, տարեկան հաշվետվությունը և այդ հաշվետվության վերաբերյալ Հաշվեքննիչ պալատի եզրակացությունը քննարկելուց հետո պետք է պատրաստեն և հրապարակեն այդ քննարկումների արդյունքների վերաբերյալ իրենց զեկույցները:
- Ապահովել, որպեսզի գործադիրը, բյուջետային տարվա ընթացքում նախքան ընդունված պետական բյուջեում ծրագրերի միջև վերաբաշխում կատարելը, չնախատեսված եկամուտները ծախսելը կամ նախատեսվածից պակաս եկամուտ ստանալու պատճառով ծախսերը կրճատելը, գործնականում խորհրդակցի Ազգային ժողովի համապատասխան հանձնաժողովի հետ և ստանա նրա հավանությունը:

Հայաստանի Հանրապետության Հաշվեքննիչ պալատի անկախությունն ուժեղացնելու և հաշվեքննիչ վերահսկողությունը բարելավելու նպատակով ձեռնարկել հետևյալ քայլերը.

- Իր գործառույթները պատշաճ կերպով իրականացնելու համար Հաշվեքննիչ պալատին ապահովել պատշաճ ֆինանսավորումով:
- Ապահովել հաշվեքննության նկատմամբ վերահսկողություն անկախ գործակալության կողմից:

Անկախ ֆիսկալ հաստատությունների ստեղծման ձևավորվող գործելակերպը

Հայաստանը չունի անկախ ֆինանսական հաստատություն (ԱՀՀ): ԱՀՀ-ները գնալով ավելի են ճանաչվում որպես բյուջետային գործընթացի ընթացքում գործադիրին և/կամ խորհրդարանին արժեքավոր անկախ և անկողմնակալ տեղեկատվություն տրամադրողներ:

**Այս ցուցանիշները *չեն* գնահատվում բաց բյուջեի հետազոտության մեջ:*

Հետազոտության Մեթոդաբանությունը

- 2023թ. ԲԲՀ-ում գնահատվել են միայն այն փաստաթղթերը, որոնք հրապարակվել են մինչև 2022 թվականի դեկտեմբերի 31-ը և մինչ այդ ժամկետը տեղի ունեցած իրադարձությունները, գործունեությունը կամ զարգացումները::

Հետազոտությունը հիմնված է յուրաքանչյուր երկրում անկախ բյուջետային փորձագետի կողմից լրացված հարցաշարի վրա.

Վարուժան Հոկտանյան

Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն հասարակական կազմակերպություն

- Սարյան փողոց, 12, 5-րդ հարկ
Երևան 0002 Հայաստան

varuzh@transparency.am

Հետազոտության արդյունքների ստուգման նպատակով յուրաքանչյուր երկրի լրացված հարցաշարի նախագիծն այնուհետև գրախոսվումվում է անանուն անկախ փորձագետի կողմից, ինչպես նաև, Հայաստանի պարագայում, ՀՀ ֆինանսների նախարարության ներկայացուցչի կողմից:.